

Щоб найбільш повно визначити ефективні форми та методи управління процесом інформатичної підготовки в загальноосвітній школі, необхідно враховувати професійні знання, уміння й навички, визначені в ОПП та ОКХ вчителя інформатики в галузі його професійної освіти та виховання як складника загальної педагогічної професіограми, розробленої педагогами-науковцями.

Література

1. Мосейко Ю.В. Контекстний підхід при використанні технологій комп'ютерного навчання у професійній підготовці майбутніх інженерів / Ю.В. Мосейко // Педагогіка і психологія формування творчої особистості: проблеми і пошуки – 2008. – № 50. – С. 280–285.
2. Хуторский А.В. Ключевые компетенции и образовательные стандарты: доклад на отделении философии образования и теории педагогики РАО 23 апреля 2002. Центр “Эйдос” [Электронный ресурс]. – Режим доступа: www.eidos.ru/news/compet.htm (15.04.2005).
3. Бойченко Г.Н. Интеллектуальные технологии трансфера знаний в информационном пространстве вуза / Г.Н. Бойченко, Л.И. Гуревич // Высшее образование сегодня. – 2007. – № 7. – С. 41–42.
4. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.pcti-ketrin.blogspot.com/2009/03/blog-post_17.html.
5. Пономарьова Г.Ф. Вища освіта України в парадигмі євроінтеграції : курс лекцій / Г.Ф. Пономарьова, А.А. Харківська, Т.В. Отрошко. – Х., 2008.

ПАВЛЕНКО В.О.

ХАРАКТЕРИСТИКА ПЕРЕДУМОВ ФІЗИЧНОГО САМОВИХОВАННЯ СТУДЕНТІВ ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

Освіта й виховання особистості в умовах вищого навчального закладу є цілісним процесом, спрямованим на підготовку високоосвічених фахівців, що мають достатній рівень загальнокультурної підготовленості, котра, в свою чергу, забезпечує їх подальший саморозвиток.

Реформування освітнього процесу, що розпочався наприкінці минулого століття і триває в наш час, передбачає виховання випускників вищих навчальних закладів, здатних до самоосвіти та самовиховання не тільки в галузі своєї спеціальності, але й у тих сферах діяльності, котрі є життєво важливими для кожної конкретної особистості. У зв'язку із цим у нормативних документах, що регламентують освітні процеси (Державна національна програма “Освіта” (Україна ХХІ століття), Закон “Про освіту”, Національна доктрина розвитку освіти) зазначено, що метою виховання особистості на сучасному етапі розвитку нашого суспільства є формування *вільної* особистості, яка має високий рівень самосвідомості, почуття своєї гідності, самоповаги, орієнтується в загальнолюдських і національних духовних цінностях життя, яка вивчає, створює національну культуру (мову, культурну спадщину, традиції тощо), може самостійно приймати рішення й нести за це відповідальність; виховання *духовно багатой* особистості, котра має постійну потребу в пізнанні та самопізнанні, виявленні творчості, ініціативи, активності, самостійності в усіх сферах своєї життєдіяльності; виховання *практичної* особистості, яка володіє основами економіки, комп'ютерної грамотності, іноземними мовами, культурою поведінки і спілкування, естетичним смаком; з турботою ставить-

ся до свого здоров'я, уміє вести здоровий спосіб життя; своєю працею, діяльністю здатна забезпечувати матеріальне благополуччя своєї сім'ї тощо [6].

Уміння вести здоровий спосіб життя, прагнення зберігати своє фізичне здоров'я, займатися самовдосконаленням свого фізичного стану протягом усього життя людини забезпечується під час професійної підготовки студентів в умовах вищого навчального закладу. Саме студентській вік психологи визначають як такий, що характеризується інтенсивним розвитком самосвідомості особистості, пов'язаним з постановкою перед собою конкретних цілей на основі зіставлення та аналізу вимог суспільства, подій і власних можливостей; саморозвитком інтелектуальних, вольових і моральних якостей і самопримусом до активної діяльності. Проте для сформованості готовності до фізичного самовиховання студента необхідно створити певні передумови, пов'язані з об'єктивними й суб'єктивними факторами.

Слід відзначити, що науковці визначають студентів вищих навчальних закладів порівняно високорозвинутими людьми, які володіють в основному високим інтелектуальним потенціалом. З соціальної точки зору період студентства називають періодом самовизначення в суспільстві. Студент може внутрішньо істотно змінитися, розвиваючи свої здібності, духовні потреби, виробляючи сильний і твердий характер. Для студентського віку характерна досить висока сформованість світогляду, мислення, пам'яті. В більшості випадків студенти реально оцінюють свої знання, здібності, потреби й інтереси, в цілому свою особистість. Проте водночас самооцінка студентами окремих якостей і своєї поведінки є часто суперечливою, інколи навіть нереалістичною. Часто вони завищують власні домагання, є категоричними у висловленні думок. Невідповідність ідеального й реального "Я" студентського віку породжує внутрішню невпевненість у собі, некритичне ставлення до своїх можливостей і вчинків. Студентській вік характеризується наявністю суперечностей між інтелектуальними, фізичними, психічними можливостями і браком, обмеженістю життєвого досвіду, невмінням самостійно організувати своє навчання, працю, вільний час.

Життєвий період 17–25 років характеризується розквітом фізичних сил. Проте педагоги й лікарі наголошують на фактах відставання та невідповідності показників фізичного розвитку значної частини студентів з нормативними показниками студентського віку. Тенденція зростання кількості студентів, віднесених до спеціальної медичної групи, є досить стабільною. Крім цього, серед студентів старших курсів, які припинили систематичні заняття з фізичного виховання, спостерігається зниження функціональних параметрів різних фізіологічних систем організму. Практично всі дослідники пов'язують такі проблеми зі зниженням рухової активності студентів, гіподинамією, невмінням студентів самостійно організувати свою фізкультурно-спортивну, фізкультурно-оздоровчу діяльність. Отже, саме в цей період дуже важливим є формування готовності студентів вищих навчальних закладів до фізичного самовиховання.

Проблема формування готовності студентів до фізичного самовиховання є значущою як з позицій зміцнення і збереження здоров'я, так і з позицій майбутньої професійно-трудової діяльності. Адже лише фізично здорова особистість – майбутній професіонал може виконувати професійні функції. Процеси вихован-

ня й самовиховання в цьому плані є найтісніше взаємозв'язаними. Освітній процес з фізичного виховання у вищому навчальному закладі має бути побудований так, щоб у процесі його здійснення в майбутніх випускників розвивалися потреби, здатності й уміння фізичного самовиховання, формувалася готовність до його реалізації з метою власного фізичного вдосконалення.

Практично всі автори відзначають, що ефективність виховної роботи різко підвищується, коли в особистості виникає прагнення до самовиховання, коли педагогічні вимоги стають внутрішніми вимогами вихованця до самого себе. Процес виховання готує особистість до самовиховання (і це визначається як вимога до вихователів, які, здійснюючи виховання особистості, тобто цілеспрямований спеціально організований вплив на особистість вихованця, повинні стимулювати його до самовиховання), організовує (у зв'язку із цим методи виховання, використані вихователями, повинні переходити в методи самовиховання) і керує самовихованням, яке, в свою чергу, реалізує, поглиблює й закріплює виховний процес. Тому самовиховання сприяє більш точному здійсненню цілей виховання, оскільки ніяка зовнішня система дій, якою б досконалою вона не була, не досягне поставленої мети, якщо не отримає підтримки в самій особистості, не стане міцним підґрунтям і не підкріпиться зусиллями особистості, спрямованими на самовиховання.

Необхідно відзначити, що в психолого-педагогічній літературі існує єдиний підхід до формування в процесі виховання певних передумов для самовиховання. До них, насамперед, належать високий рівень розвитку свідомості й самосвідомості особистості, що визначає активну життєву позицію особистості [1; 2; 3; 4]. Загальновизнаним є той факт, що лише на рівні усвідомлення важливості фізичного здоров'я, сприйняття його особистістю як цінності може бути очікуваним позитивний результат. Скільки б зусиль не докладали вихователі, створюючи умови, що забезпечують отримання позитивного результату щодо сформованості позитивного ставлення до формування власного фізичного стану, без самоусвідомлення цієї необхідності особистістю не буде активності, а отже, і результативності.

Не менш важливою суб'єктивною передумовою готовності особистості до самовиховання науковці визнають здатність до самопізнання й адекватної самооцінки особистості, яка уможливує виявлення рівня відповідності своїх якостей і вимог суспільства. Щодо фізичного самовиховання, то мова йде не лише про сформованість фізичних якостей особистості, а й про наявність морально-вольових, інтелектуальних якостей.

Разом з тим у наш час, у сучасних соціальних умовах, що постійно змінюються, перш за все, слід орієнтуватися на виявлені в процесі самопізнання особистості (тобто пізнання своїх можливостей, прагнень, здатностей) співвідношення особистісних домагань, життєвих цілей, потенційних здібностей і можливостей особистості.

Знання особистістю теоретичних основ самовиховання й уміння застосовувати ці знання на практиці науковці визначають як важливу передумову самовиховання особистості [1; 3; 4 та ін.]. На наш погляд, при цьому слід підкреслити особливу цінність цих знань, оскільки в іншому випадку вони не слугуватимуть передумовою цілеспрямованої спеціально організованої роботи над собою.

Сформованість особистісно-ціннісних і суспільно значущих потреб особистості, усвідомлення значення життя й достатній рівень емоційно-вольового розвитку деякі дослідники розглядають як основні рушійні сили самовиховання. Одночасно рушійними силами самовиховання особистості більшість науковців вважає наявність певних зовнішніх і внутрішніх суперечностей. Наприклад, суперечність між зовнішніми вимогами суспільства та ставленням особистості до цих вимог. В умовах освітнього процесу у вищому навчальному закладі ця суперечність виникає між педагогічними вимогами й відповідним ставленням до них. Проте подолання цієї суперечності в процесі самовиховання має лише ситуативний характер і за результативності може, частіше за все, бути на мінімальному рівні досягнення успіху. Тобто ця суперечність не може бути дієвою рушійною силою самовиховання. Внутрішні суперечності виникають між вимогою особистості до себе й готовністю до їх виконання, вимогою до себе та вимогою до оточуючих тощо.

Як передумову формування готовності особистості до самовиховання слід розглядати і психологічні акти, за допомогою яких здійснюється самовиховання як особлива діяльність. Пізнавальні, емоційні й вольові процеси особистості виконують у самовихованні як мотиваційну, так і регулюючу функції. Особистість можуть спонукати до самовиховання як інформація, отримана про себе й навколишнє середовище, так і почуття, викликані цією інформацією. Тобто мислення та почуття можуть виступати також як регуляторні механізми самовиховання. Те саме можна сказати і про волю. Волю прийнято відносити до регуляторних процесів у психіці людини, без якої неможливими є процеси свідомого самоврядування. Водночас вольові властивості особистості, такі як цілеспрямованість, витримка, рішучість, самі є рушійними силами активності особистості в роботі над собою [5].

Однією з важливих провідних умов самовиховання, на думку багатьох авторів, є активна діяльність самої людини. У формуванні особистості в цілому, зокрема в процесі самовиховання, особливо великою є роль таких видів діяльності, як навчання, суспільно корисна праця, заняття спортом, ігрова діяльність. Людина виховується та вдосконалюється лише в процесі практичної й перетворювальної діяльності. Тільки так вона може вдосконалити своє буття й разом з тим стати більш досконалою.

Фізичне самовиховання, перетворившись на внутрішню потребу студента, може значно впливати на його вигляд, розширювати освітній кругозір, виховувати організованість, формувати цілеспрямованість і волю. Загальновизнано, що можливості фізичного самовиховання для всебічного фізичного розвитку особистості є більш багатограничними, ніж можливості виховання. Протягом усього періоду навчання у вищому навчальному закладі і після його закінчення для більшості студентів фізичне самовиховання може бути постійною формою фізичного вдосконалення. Цілеспрямовані заняття фізичною культурою можуть виступати як форма організації вільного часу, як чинник соціальної активності, як компонент здорового способу життя кожного студента.

Висновки. Серед передумов формування готовності особистості студента вищого навчального закладу до самовиховання, враховуючи які, можна забезпечити його ефективність, науковці визначають суб'єктивні (що безпосе-

редньо залежить від особистості, її психологічних, фізіологічних і фізичних задатків, можливостей) і об'єктивні (які необхідно враховувати в процесі професійної підготовки студентів).

Література

1. Арет А.Я. Основные положения теории самовоспитания : дис... докт. пед. наук / А.Я. Арет. – Л., 1964. – 268 с.
2. Асеев В.Г. Мотивация поведения и формирования личности / В.Г. Асеев. – М. : Мысль, 1976. – 324 с.
3. Бондаревский В.Б. Беседы о самовоспитании / В.Б. Бондаревский. – М. : Просвещение, 1976. – 98 с.
4. Донцов И.А. Самовоспитание личности / И.А. Донцов. – М. : Изд-во политической литературы, 1984. – 89 с.
5. Ковалев А.Г. Психология и педагогика самовоспитания / А.Г. Ковалев, А.А. Бодалев. – Л., 1958. – 85 с.
6. Лозова В.І. Теоретичні основи виховання і навчання : навч. посіб. для студ. пед. навч. закл. / В.І. Лозова, Г.В. Троцько. – Х. : ОВС, 2002. – 400 с.

ПАВЛЕНКО Л.В.

ФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ЗНАНЬ ТА ВМІНЬ ПРИ ВИКЛАДАННІ ВИЩОЇ МАТЕМАТИКИ СТУДЕНТАМ ВНЗ

Соціально-економічні перетворення, що здійснюються в Україні, зумовлюють необхідність у якісній підготовці фахівців нового покоління. Перед системою вищої освіти стоять нові завдання професійної підготовки майбутнього фахівця, а саме: формування загальнопрофесійних знань і вмінь, розвиток творчих здібностей, забезпечення професійної мобільності та конкурентоспроможності, здатність адаптуватися до швидких змін у житті. Вагомим компонентом базової підготовки сучасних спеціалістів економічного профілю є вивчення математичних дисциплін. Математика має широкі можливості для розвитку логічного мислення, просторових уявлень; формування вмінь встановлювати причинно-наслідкові зв'язки; обґрунтовувати твердження; моделювати ситуації. Математичні методи та математичне моделювання широко використовують для вирішення практичних завдань різних галузей науки, економіки, виробництва, що важливо для підготовки висококваліфікованих фахівців для господарської діяльності та науки.

Перед вищою школою постало першочергове завдання – підвищення ефективності підготовки фахівців. Формування знань та вмінь у галузі економіки, які відповідають сучасним вимогам, передбачає пошук і відбір ефективних педагогічних методів та засобів навчання. Систему методів і засобів, якими досягається орієнтація навчально-виховного процесу на формування професіонала в психолого-педагогічній літературі, прийнято називати професійною спрямованістю навчання.

У зв'язку зі змінами, які відбуваються в процесі підготовки майбутніх економістів, особливо актуальною постає проблема професійної спрямованості викладання вищої математики в умовах інтенсифікації навчання студентів економічних спеціальностей вищих навчальних закладів.